

**Ik wil mijn lessen universeeler ontwerpen,
maar hoe begin ik daar aan?**

Kies om te beginnen een lesdoel of enkele lesdoelen waar je vertrouwd mee bent. Kies een leerinhoud die je goed ligt, over een thema waarmee je vertrouwd bent. Dat kan ook een nieuwe inhoud zijn waarbij je de doelen en een eerste idee al op papier hebt gezet. Je wil die verder uitwerken om ze nog beter te laten aanslaan bij je leerlingen. Het kan ook een les zijn die je al hebt gegeven en waarbij je aanvoelde dat je ze best nog wat zou aanpassen om beter in te spelen op de interesses en noden van je leerlingen. In elk geval kies je best iets dat jou uitdaagt om er wat extra werk in te steken.

Moet je bij universeel ontwerp alles zelf ontwikkelen?

Je hoeft niet van 'nul' te beginnen. Neem de documenten en materialen die je al beschikbaar hebt bij de hand. Gebruik zeker ook materiaal dat andere collega's al hebben ontwikkeld. Bekijk het leermateriaal dat je voorhanden hebt, dat geeft je ideeën om verschillende mogelijkheden uit te werken. Inspiratie nodig? Zie bvb. <https://www.klascement.net/>

**Hoe belangrijk is het om 'je leerlingen te kennen'
Om je lessen universeel te ontwerpen?**

Het helpt wanneer je zicht hebt op wie je leerlingen zijn, hun interesses, talenten, voorkeuren, mogelijkheden, moeilijkheden,... en wat ze nodig hebben om te kunnen leren. Dit geeft je ideeën over hoe je meer dan één mogelijkheid in de 'waarom, wat en hoe' van het leren kan voorzien. Indien je voor een nieuwe groep leerlingen staat, kan je wel opties voorzien door leerlingen te laten kiezen tussen een aantal vooraf bepaalde thema's waarvan je vermoedt dat ze in hun

	<p>interesseveld liggen. Door hun keuzes te observeren krijg je tegelijk ook zicht op mogelijke interesses van leerlingen voor je volgende lessen.</p>
--	--

<p>Ik ken mijn leerlingen nog niet, heeft UDL dan zin?</p>	<p>Toch wel, een aantal criteria uit het UDL-schema helpen je sowieso om je les kwaliteitsvol uit te werken. Wanneer je les geeft aan een nieuwe groep, selecteer dan voor jezelf één, twee tot drie criteria uit het UDL-schema die je al eens uit probeert. Criterium 2.1 Herkenbare lesdoelen formuleren en er meermaals naar verwijzen' is bvb. een zeer zinvol en bruikbaar criterium om mee te starten.</p>
<p>Moet ik alle UDL-principes, richtlijnen en criteria in één les stoppen?</p>	<p>Neen, dat hoeft niet en dat is ook moeilijk te realiseren. Het is wel belangrijk dat je bij het ontwerp aandacht hebt voor de drie principes; voorzie twee (of meer) mogelijkheden om je leerlingen te engageren en motiveren om te leren (waarom), om informatie aan te bieden (wat), om aan de slag te gaan met de informatie en te tonen wat ze geleerd hebben (hoe). Probeer in elke les aandacht te hebben voor één van de waarom-, wat- en hoe-criteria. In een reeks van lessen lukt het beter om meerdere richtlijnen en criteria te realiseren.</p>
<p>Betekent UDL dat je als leerkracht de controle over je les kwijt geraakt?</p>	<p>Door het vooraf nadenken over en ontwerpen van mogelijkheden krijg je een goed zicht op je les, de leerdoelen en de opbouw ervan. Leerkrachten die aan de slag gaan met UDL vertellen wel dat het betekent dat je de controle tijdens de les zelf wat moet durven uit handen geven. Leerlingen meer betrekken en zelf engagement laten opnemen over wat, hoe en waarom ze leren, dat betekent ook de</p>

	<p>touwtjes soms wat durven loslaten. Laat voor jezelf ook toe dat er af en toe iets anders verloopt dan gepland.</p>
<p>Hoe weet ik of mijn les universeel ontworpen is?</p>	<p>Zowel voor, tijdens als na een leeractiviteit kan je de drie principes gebruiken om te bekijken in welke mate die universeel is ontworpen; 1. Leert elke leerling graag en is die gemotiveerd op te leren?; 2. Begrijpt elke leerling wat hij leert?; 3. Kan elke leerling toepassen en tonen wat hij geleerd heeft?</p>
<p>Werkt eenzelfde UDL-les even goed bij een andere groep leerlingen?</p>	<p>Probeer de leeractiviteit(en) zo mogelijk opnieuw uit bij een andere groep leerlingen, bijvoorbeeld in een parallelklas. Denk voor elke nieuwe groep na welke specifieke noden er leven en of dit bepaalde richtlijnen meer op de voorgrond brengt of aanpassingen vergt in je ontwerp. Hoe diverser de groepen voor wie je ontwerpt, hoe universeler je ontwerp zal worden.</p>
<p>Hoe weet je of je klaar bent met UDL?</p>	<p>Het universeel ontwerpen van lessen en leermomenten is eigenlijk nooit helemaal af. Nieuwe leerlingen, inspiratie van collega's, nieuwe leerdoelen of nieuwe materialen geven je telkens ideeën om barrières in het leren weg te nemen. De drie richtlijnen per principe dagen je daarbij uit om net dat tikkeltje verder te gaan: kom je tegemoet aan de noden van elke leerling? Neem bij richtlijnen die moeilijker lijken, één of enkele leerlingen voor ogen die niet altijd tot leren komen: hoe zou de richtlijn hem/hen kunnen ondersteunen? Laat je leerlingen ook zelf meedenken over wat hen zou kunnen helpen.</p> <p>Noteer waar je zeker wilt op letten de volgende keer. Vraag feedback aan je leerlingen en collega's en leer eruit. Bak de volgende keer nog</p>

	<p>scherper af waarop je wilt focussen, wat daarbij haalbaar is en wat je voor een latere les wilt voorbehouden.</p>
<p>Hoeveel tijd kost het om een les universeel te ontwerpen?</p>	<p>Dat hangt af van hoever je kan of wil gaan in het toepassen van principes, richtlijnen en criteria. Leerkrachten vertellen dat het je meer tijd kost dan een 'gewone' lesvoorbereiding, zeker de eerste keren dat je dit doet. Ze geven ook aan dat de tijd die je in je lesvoorbereiding stopt wel iets oplevert; je krijgt meer leerlingen met zo'n les aan het leren waardoor je achteraf minder tijd stopt in het remediëren van leerlingen. Geef jezelf vooral wat tijd om te ontdekken welke mogelijkheden UDL zoal te bieden heeft. Hou het haalbaar en klein, dan blijft het fijn.</p>
<p>UDL dat doe je niet alleen, wie kan er mij helpen?</p>	<p>Werk samen met collega's zowel binnen de school, bv. vakoverschrijdend, als met collega's van gewoon en buitengewoon onderwijs, van basis- en secundair onderwijs. Samen kan je zoveel meer dan alleen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Collega's leraren, leerlingenbegeleider, zorgcoördinator, directie • Pedagogisch begeleider, begeleider competentieontwikkeling, waarborgcoach, GON-begeleider, CLB-medewerker • Leerlingen • bronnen: bvb. https://www.klascement.net/
<p>Als we kiezen voor universeel ontwerp in onze lessen, moeten we dan onze handboeken weggooien?</p>	<p>Zeker niet, maar laat handboeken geen doel op zich worden dat je moet waarmaken met de leerlingen. Handboeken kunnen een bron van inspiratie zijn. Je vindt er vaak ideeën om één of zelfs enkele mogelijkheden in het waarom, wat en hoe uit te werken. Het is wel belangrijk dat je zicht hebt op wat basisleerstof en uitbreidingsleerstof</p>

	<p>is in het handboek, zodat je doelgericht keuzes kan maken, afgestemd op de noden van elke leerling.</p> <p>Wanneer handboeken toch als een keurslijf aanvoelen, bespreek dan met het directieteam en/of de pedagogisch begeleider hoe ze weer een instrument kunnen worden dat werkt voor leraren én leerlingen.</p>
<p>Heb ik voor een universeel ontworpen les een computer nodig in de klas?</p>	<p>UDL staat niet gelijk met het gebruik van (hoog)technologische middelen. Je kan ook de UDL-principes toepassen zonder dat er per se computers, tablets, internettoegang voor elke leerling,... aan te pas komen. Bij het ontwerpen van je lessen kan je echter niet zonder het gebruik van bv. het internet als bron of een computer als medium.</p>
<p>Ik ben geen leraar maar ik werk wel samen met ouders van leerlingen, wat kan ik met universeel ontwerp doen?</p>	<p>Bespreek met ouders het leerproces van hun zoon of dochter op basis van de principes en richtlijnen. Ga samen op zoek naar mogelijke werkpunten en maatregelen.</p> <p>Bvb.: Lenny heeft een goed inzicht in dit vak (Principe II. Wat?) en bij een mondelinge toets kan hij echt tonen wat hij geleerd heeft (Principe III. Hoe?). Ik merk dat hij bij een schriftelijke toets wel heel zenuwachtig is. Hij zit voortdurend rond te kijken. Het lijkt alsof hij zelf niet gelooft in zijn kunnen (Principe I. Waarom?). Hebben jullie daar thuis al iets van gemerkt? Ik zou daar graag aan werken met Lenny en dit nog eens met hem bespreken. Weten jullie wat hij nodig heeft om geconcentreerd te werken? Zien jullie iets wat hem zou kunnen helpen om meer in zichzelf te geloven?</p>

<p>Ik wil mijn collega's graag helpen om hun lessen universeeler te maken, maar hoe?</p>	<p>Overleg met je directie en beleidsteam hoe jij als leerlingbegeleider of zorgcoördinator een rol kunt opnemen in het ondersteunen of coachen van leraren die hun lessen universeeler willen ontwerpen. Vraag hen om dit te expliciteren aan het team. Leerlingbegeleiders gaven aan dat ze universeel ontwerp meer konden stimuleren als ze daartoe een duidelijk mandaat kregen. Een voorbeeld van zulke coaching vind je in de leidraad 'universeel ontwerp in de klas en op school'.</p>
<p>Ik ben beleidsondersteuner, wat kan ik met universeel ontwerp?</p>	<p>Ook op personeelsvergaderingen, werkgroepen, zorgoverleg, pedagogische studiedag, ... kunnen de principes, richtlijnen en criteria van UDL helpen om barrières in het leren van collega's en leerlingen weg te werken.</p> <p>Bespreek de richtlijnen met het schoolteam en kijk hoe je dit kan inbedden in de schoolvisie. Als directieteam, beleidsteam, schoolbestuur... kan je de randvoorwaarden scheppen die het meer haalbaar maken om lessen universeel te ontwerpen: voldoende ruime lokalen, voldoende en goed materiaal, een uurrooster dat leraren kansen biedt om samen leeractiviteiten voor te bereiden, mogelijkheden om waar nodig een inhaalles te geven en vooral de nodige steun om nieuwe dingen uit te proberen.</p>
<p>Kan ik mijn leerlingen betrekken bij het leren door de eindtermen of leerplandoelen te vernoemen bij de start van mijn les?</p>	<p>Het is inderdaad zeer belangrijk voor een leerling om te weten naar welk doel hij of zij aan het toewerken is. Dit werkt motiverend. Het vernoemen en verwijzen naar leerdoelen is één van de criteria om leerlingen te betrekken bij en engageren voor het leren (cfr. 2.1 Herkenbare lesdoelen formuleren en er meermaals naar verwijzen). De eindtermen en leerplandoelen zijn echter niet altijd 'herkenbaar' of</p>

	<p>begrijpbaar voor onze leerlingen. Soms zijn ze te groots geformuleerd of nog te veraf en moet je ze opsplitsen in deeldoelen of tussenstappen. Soms is de formulering onduidelijk of moeilijk te begrijpen en moet je ze vereenvoudigen of anders formuleren. Door ze kleiner te maken, kunnen ze betekenis geven aan een lesfase, een lesopdracht of lesthema.</p>
<p>Hoe kan ik de leerdoelen van een les begrijpbaar maken voor mijn leerlingen?</p>	<p>Vraag je leerlingen zelf wat ze begrijpen onder het lesonderwerp. Koppel dit aan de eindtermen en/of leerplandoelen die je voor ogen hebt met deze les. Vraag hen wat hen aanspreekt of zou kunnen aanspreken in dat lesonderwerp en doel? Herschrijf of herwerk het doel en lesonderwerp op basis van hun inbreng.</p>
<p>Hoe zorg ik ervoor dat de leerdoelen universeel ontworpen zijn?</p>	<p>Stel jezelf drie vragen: 1. Wat is het doel?; 2. Is dat écht het doel?; 3. Is dat doel vrij van middelen? (http://www.udlnederland.nl) Hiermee bedoelen we: zit er in je doel niet stiekem een middel of manier verwerkt waarop ze moeten tonen wat ze geleerd hebben? Kunnen je leerlingen kiezen op welke manier ze aan het doel werken? Krijgen leerlingen opties of mogelijkheden om te tonen wat ze geleerd hebben?</p> <p>Voorbeeld 1.. Oorspronkelijke doel: ik kan een powerpoint presentatie geven van mijn opzoekwerk Herwerkt doel: Ik kan de resultaten van mijn opzoekwerk presenteren (a.h.v. een powerpointpresentatie, filmpje, VLOG, blog, fotoreportage, mondeling verslag, tekening, stripverhaal, ...)</p> <p>Voorbeeld 2: Oorspronkelijke doel: ik kan de maaltafel van 7 opzeggen Herwerkt doel: ik ken de maaltafel van 7 (de leerling toont dit schriftelijk met een invuloefening, zegt de maaltafelreeks luidop, legt voorgedrukte uitkomsten bij het juiste product,...)</p>

Voorbeeld 3: Ik kan een tekst luidop voorlezen voor de groep
Herwerkt doel: ik kan een tekst voorlezen met passende intonatie (in groep, één-op-één, ingesproken in een veilige context zoals thuis,...)

Ik ben geen leraar maar ik begeleid wel leerlingen bij het leren, wat kan ik met universeel ontwerp doen?

Geef een leerling feedback op zijn leerproces op basis van de principes en richtlijnen. De principes en richtlijnen kunnen als aanknopingspunt dienen om een leerling te begeleiden.

Bvb.: Meyrem, je toont een grote inzet om te leren (Principe I. Waarom?) en je hebt ook inzicht in de inhoud (Principe II. Wat?). Binnenkort krijg je een groot stuk leerstof te verwerken. Dan is het belangrijk dat je ook goed bekijkt hoe je het beste leert (Principe III. Hoe?). Ik stel voor om daarvoor een plan of schema op te maken. Hoe kan ik je daarbij helpen?

Bvb.: Sead, ik ben blij dat je terug op school bent. We hebben jou een aantal dagen gemist. Ik hoor van je leerkrachten dat je sterk bent in het begrijpen van de leerstof (Principe II. Wat?). Wanneer het doel van de les duidelijk is voor jou, ga je ook actief aan de slag met oefeningen (Principe III. Hoe?). Je bent echter vaak afwezig. Zo mis je informatie en oefenkansen. Is er iets, waardoor je moeilijk op school geraakt? Wat zou jou kunnen helpen om meer aanwezig te zijn (Principe I. Waarom?)?